

ence on a database that faithfully reflects the composition and abundance pattern of the fauna. This obviously is an illusion, especially because of the tendency in published reports and

Willem N. Ellis
Zoölogisch Museum, sectie Entomologie
Plantage Middenlaan 64
1018 DH Amsterdam
wnellis@xs4all.nl

Hoe verder met rode lijsten: een reactie van rode-lijstenmakers

Menno Reemer & Roy Kleukers

Recentelijk is er een stevige discussie gevoerd over de haken en ogen van de gebruikelijke rode-lijstmethodiek (Heijerman & Turin 1998, 1999, 2002, Van Strien 2000). Omdat we bij EIS inmiddels vier rode lijsten hebben opgesteld (sprinkhanen en krekels, libellen, bijen en land- en zoetwatermollusken), zouden we 'ervaringsdeskundigen' genoemd kunnen worden. We vonden het daarom van belang om vanuit ons perspectief een reactie te geven. Het leek ons niet zinvol om de hele discussie te herhalen en overal van ons commentaar te voorzien. We hebben ervoor gekozen om er enkele essentiële kritiekpunten uit te kiezen en deze in het licht van onze ervaringen te bespreken.

Waarom valt het mee met de huidige rode lijsten?

Na de kritiek van Heijerman & Turin (1999, 2002) kan de indruk ontstaan zijn dat de huidige rode lijsten op een volslagen onbruikbare wijze tot stand zijn gekomen. Wij willen hier aangeven dat dat wel meevalt.

Heijerman & Turin (1999) betogen dat rode lijsten niet geschikt zijn voor evaluatie van het natuurbeleid, omdat de methodiek verhindert dat ze ooit korter kunnen worden. Zij ondersteunen deze stelling door een aantal scenario's los te laten op het landelijke loopkeverbestand. Hieruit bleek dat de verandering in verspreiding van soort A invloed heeft op de rode-lijststatus van soort B. Soort B zou met een vooruitgang van soort A als sterker bedreigd op de rode lijst verschijnen, zelfs als soort B precies even algemeen zou blijven. Met een dergelijke gang van zaken wordt een rode lijst inderdaad nooit korter. Op dit punt zijn wij het eens met hun kritiek, maar we voelen ons er niet door aangesproken. Deze kritiek is namelijk niet van toepassing op de door EIS-Nederland opgestelde rode lijsten.

Zoals Van Strien (2000) al schreef, hebben Heijerman & Turin (1999) een afwijkende maat gebruikt voor correctie van verschillen in waarnemingsintensiteit: de som van het aantal hokken van alle soorten. Heijerman & Turin (2002) geven vervolgens toe dat deze maat 'ook niet ideaal' is, maar wij menen zelfs dat het uitsluitend aan deze maat te wijten is dat de fictieve rode lijst van loopkevers niet korter kan worden.

In alle tot nu toe door EIS opgestelde rode lijsten, en ook in verschillende andere, is het *totale* aantal onderzochte hokken als maat gebruikt voor de waarnemingsintensiteit. Het gebruik van deze maat voorkomt dat veranderingen in verspreiding van soort A invloed heeft op de rode-lijststatus van de stabiele soort B. Immers, het totale aantal onderzochte hokken verandert niet, dus de relatieve areaalgrootte van soort B blijft gelijk.

collections to concentrate on rarities. This underlines the importance of 'complete' reports.

Om de vraag in de titel van het artikel van Heijerman & Turin (1999) te beantwoorden: rode lijsten kunnen wel degelijk korter en als het beter gaat met bedreigde soorten dan zal dat ook gebeuren. Om deze reden valt het dus volgens ons mee met de huidige rode lijsten. Verder hebben wij gemerkt dat de resultaten van de door EIS opgestelde lijsten goed overeenkomen met de ideeën die de betrokken specialisten hebben van de mate van bedreiging van de soorten. Dit is voor ons een extra reden om te veronderstellen dat de lijsten een goede rangschikking geven van de mate van bedreiging van soorten binnen een bepaalde groep.

Wat kunnen we verbeteren?

Ook de door EIS-Nederland gebruikte maat voor waarnemingsintensiteit is niet ideaal. Er zit immers een maximum aan het totale aantal onderzochte hokken, terwijl er geen maximale waarnemingsintensiteit bestaat. Dit probleem kan enigszins verholpen worden door niet met uurhokken te werken maar met kilometerhokken. Het zou echter het beste zijn om een maat te gebruiken die is gebaseerd op een combinatie van het aantal hokken en het aantal waarnemingen (Heijerman & Turin 1998, 2002). Deze maat moet dan wel voor alle soorten het zelfde zijn en niet – zoals Heijerman en Turin bepleiten – soortspecifiek. Anders ontstaat het hiervoor geschetste probleem dat soort A invloed heeft op de plaats van soort B op de lijst. Het is weliswaar zo dat 'zeldzaamheid' voor de ene soort iets anders betekent dan voor de andere, maar bij het bepalen van de rode-lijststatus is de trend van doorslaggevend belang, en deze wordt bepaald aan de hand van relatieve areaalveranderingen binnen één soort.

Verder zou het zeker beter zijn om een statistisch getoetste rode lijst te maken. Het is echter de vraag of de zeer onevenwichtig samengestelde gegevensbestanden zich lenen voor statistiek. Vooralsnog zijn wij van mening dat de tot nu toe gebruikte methode goed voldoet. In een ideale situatie zouden meetnetgegevens natuurlijk de aangewezen manier zijn om rode lijsten op te stellen. Ook met periodiek herhaalde landsdekkende atlasprojecten is dan al veel te bereiken.

De vergelijkbaarheid tussen rode lijsten van verschillende groepen zal waarschijnlijk altijd een probleem blijven. De verschillen tussen de opbouw van de gegevensbestanden, de bemonsteringsmethoden en de biologische eigenschappen van de groepen zijn zo groot en onoverzichtelijk, dat correctiemethoden hier niet helpen.

Wat hebben we er aan in het natuurbeleid?

We weten nu dat de bestaande rode lijsten zo slecht nog niet zijn en er zijn mogelijkheden voor verbeteringen in de methode. Maar wat hebben we er aan?

Rode lijsten zijn volgens ons vooral geschikt om *binnen*

een soortgroep de soorten te rangschikken op de mate van bedreiging. Hieruit blijkt welke ernstig bedreigde soorten eventueel in aanmerking komen voor specifieke beschermingsmaatregelen en bovendien geeft de lijst een beeld van met welke ecologische soortgroepen het slecht gaat (signalering van algemene trends). Voor deze laatste toepassing is het wenselijk dat er van veel verschillende plant- en diergroepen rode lijsten zijn, omdat dan beter een algemeen beeld geschetst kan worden. Gebiedenbeleid moet de basis blijven van het natuurbeleid, maar soortenbeleid kan als vangnet dienen voor sterk bedreigde soorten.

Zijn rode lijsten bruikbaar voor een evaluatie van het natuurbeleid? Wat de methode betreft wel, want een nieuwe rode lijst kan in theorie (bij een niet-soortspecifieke maat voor de waarnemingsintensiteit) korter zijn dan de vorige. Bij een beleid dat gericht is op het stimuleren van alle rode-lijstsoorten, kan het theoretisch zelfs zo zijn dat al deze soorten van de rode lijst verdwijnen, zonder dat er nieuwe op komen. Het is

natuurlijk wel zeer de vraag of het voorkomen van soorten in Nederland alleen afhangt van (en in die mate bepaald kan worden door) het Nederlandse natuurbeleid.

Literatuur

- Heijerman, T. & H. Turin 1998. Rode Lijsten: zinvol of vol onzin? – Entomologische Berichten 58: 92-104.
 Heijerman, T. & H. Turin 1999. Rode Lijsten en evaluatie van het Nederlandse natuurbeleid ofwel: kunnen Rode Lijsten korter? – De Levende Natuur 100: 286-291.
 Heijerman, T. & H. Turin 2002. Hoe verder met rode lijsten? – Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland 35: 7-12.
 Strien, A. van 2000. Rode lijsten zijn zinvol. – De Levende Natuur 101: 94-95.

Menno Reemer & Roy Kleukers

EIS-nieuws

Convenant met Naturalis verlengd

Op 10 april 2003 werd het convenant tussen Museum Naturalis en Stichting EIS-Nederland op feestelijke wijze verlengd. De nieuwe voorzitter van EIS-Nederland, Frans Ellenbroek en de wetenschappelijk directeur van Naturalis, Jan Krikken, zetten de handtekening onder de overeenkomst die voor de komende vijf jaar van kracht is. Bij de ondertekening waren vertegen-

woordigers van het museum, het voltallige EIS-bestuur en de bureaumedewerkers van EIS aanwezig. In de toespraken van de ondertekenaars werden de gezamenlijke doelen en het nut van de samenwerking voor beide partijen onderstreept.

Er is weinig veranderd ten opzichte van de vorige overeenkomst. Naturalis stelt 1,3 fte en vijf werkplekken beschikbaar voor de activiteiten van EIS. EIS levert daarvoor een bijdrage aan het museumprogramma Fauna van Nederland, waarbij vooral nauw wordt samengewerkt op het gebied van publicaties, zoals het tijdschrift Nederlandse Faunistische Mededelingen en de boekenserie Nederlandse Fauna. Beide partijen streven naar een zo compleet mogelijke documentatie van de Nederlandse fauna.

Roy Kleukers

Frans Ellenbroek (links) en Jan Krikken (rechts) ondertekenen het convenant onder het toezicht van de directeur van Naturalis, Wim van der Weiden.